

پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی

- سرشناسه: مقیمی، غلامحسین، ۱۳۳۷ -
- عنوان و نام پدیدآور: اندیشه سیاسی، اجتماعی امام خمینی (ره) / غلامحسین مقیمی.
- مشخصات نشر: قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (ره)، ۱۳۹۳.
- فروست اصلی: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (ره) آ ۱۳۹۳/۱۱۷/۵۷۱.
- فروست فرعی: پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی (ره) ۴۸.
- شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۹۵-۸۹۴-۹
- وضعیت فهرست‌رسانی: فیا
- موضوع: خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۶۸ - ۱۳۶۸.
- موضوع: دیدگاه درباره سیاست و حکومت
- موضوع: اسلام، سیاست
- شناسه افزوده: جامعه المصطفی (ره) العالمية، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (ره)
- رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۳ ۷۷۵ الف ۲، DSK ۱۵
- رده‌بندی دیویی: ۹۵۵/۰۸۲۲
- شماره کتابشناسی ملی: ۳۵۵۱۶۴۸

اندیشه سیاسی، اجتماعی امام خمینی

www.ketab.ir

غلامحسن مقیمی

مرکز بین‌المللی
ترجمه و نشر المصطفی

اندیشه سیاسی، اجتماعی امام خمینی علیه السلام

تألیف: غلامحسن مقیمی

چاپ اول: ۱۳۹۳ش / ۱۴۳۵ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی صلی الله علیه و آله

● چاپ: نارنجستان ● قیمت: ۲۳۰۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۵۰۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

مراکز فروش:

- قم، چهارراه شهدا، سایت معلم نوبنی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸، تلفکس: ۰۲۵ - ۳۷۸۳۹۳۰۵ - ۹
 - قم، بلوار محمدامین، سه‌راه سالاریه، کت: ۰۲۵ - ۳۷۱۳۳۱۰۶، فکس: ۰۲۵ - ۳۷۱۳۳۱۴۶
 - تهران، خیابان انقلاب، بین خیابان رحمت و خیابان آذر، و قدس، نبش کوچه اسکو، پلاک ۱۰۰۳، تلفن: ۰۲۱ - ۶۶۹۷۸۹۲۰
 - مشهد، خیابان امام رضا علیه السلام، خیابان دانش، حرقه، نبش دانش ۱۵ و ۱۷، تلفن: ۰۵۱۱ - ۸۵۴۳۰۵۹
- pub.miu.ac.ir miup@pub.miu.ac.ir

با سپاس از دست‌اندرکارانی که ما را در تولید اثر یاری رساندند.

- مدیر انتشارات: محمدسعید پناهی
- ناظر فنی: محمدباقر شکری
- آماده‌سازی: سید محمدرضا جعفری
- معاونت تولید: تورج روحانی
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- صفحه‌آرایی: سید مهدی عمادی مجد
- ناظر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی
- ویراستار: سید سجاد علوی

سخن ناشر

تحولات اجتماعی و مقتضیات نوپدید دانش‌ها و پدیدآمدن دانش‌های نو، نیازهایی را به وجود آورده است که پاسخ‌گویی به آن، ایجاد رشته‌های تحصیلی جدید و تربیت چهره‌های متخصص را ضروری می‌نماید؛ ازاین‌رو کتاب‌های آموزشی نیز باید با توجه به این دگرگونی‌ها تألیف شود.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی اقتضا می‌کند که دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث با اندیشه‌ها و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش مباحث علمی نه‌چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

از طرفی بالندگی مراکز آموزشی در گرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متون و شیوه‌های آموزشی و به‌روز رسانی آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه نشاط علمی مراکز آموزشی را در پی دارد.

در این بستر، حوزه‌های علوم دینی به برکت انقلاب شکوهمند اسلامی، سالیانی است که در اندیشه اصلاح ساختار آموزشی و بازنگری متون درسی‌اند.

«جامعة المصطفیٰ العالمية» بخشی از این مجموعه است که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی و تدوین و نشر متون درسی مناسب را بر آنها در موضوعات گوناگون علوم دینی، سرلوحه تلاش خود قرار داده است.

«مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ» با قدردانی و سپاس از فاضل ارجمند جناب آقای غلامحسن مقیمی مؤلف کتاب اندیشه سیاسی، اجتماعی امام خمینی رحمته الله علیه و تمام عزیزانی که در تولید این اثر همیاری و همفکری داشته‌اند، آن را به جویندگان فرهنگ و اندیشه ناب اسلام تقدیم می‌کند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفیٰ

www.ketab.ir

فهرست

پیشگفتار ۲۳

فصل اول: کلیات و مفاهیم

درس ۱: اهمیت و مفاهیم ۲۹

۱. اهمیت و ضرورت ۲۹

۲. مفهوم اندیشه ۳۲

۳. مفهوم سیاست ۳۳

۴. مفهوم اندیشه سیاسی ۳۴

۵. مفهوم اندیشه سیاسی امام خمینی ۳۵

فصل دوم: شخصیت، آثار سیاسی و زمانه امام خمینی علیه السلام

درس ۲: زندگی فردی و علمی ۴۵

مقدمه ۴۵

۱. زندگی فردی و محیط خانوادگی ۴۶

۲. حیات علمی و ادوار آموزشی ۴۹

الف) دوره آموزش و تحصیل (۱۲۸۸ - ۱۳۰۷) ۴۹

ب) دوره تدریس و تألیف (۱۳۰۷ - ۱۳۲۱) ۵۰

ج) دوره اجتهاد و سکوت (۱۳۲۱ - ۱۳۴۰) ۵۰

د) دوره مرجعیت و زعامت سیاسی (۱۳۴۰ - ۱۳۵۷) ۵۱

ه) دوره رهبری انقلاب و جمهوری اسلامی (۱۳۵۷ - ۱۳۶۸) ۵۲

۳. آثار و متون سیاسی امام خمینی ۵۲
- الف) متون و آثار سیاسی خاص ۵۳
- الف/۱. کشف اسرار ۵۳
- الف/۲. ولایت فقیه (حکومت اسلامی) ۵۵
- الف/۳. شئون و اختیارات ولی فقیه ۵۶
- الف/۴. صحیفه نور (صحیفه امام) ۵۷
- الف/۵. وصیت نامه سیاسی - الهی ۵۸
- ب) متون و آثار سیاسی عام ۵۹
- ب/۱. مصباح الهدایه إلى الخلافة والولاية ۵۹
- ب/۲. رساله فی التقیه ۶۰
- ب/۳. شرح - در بیان جنود عقل و جهل ۶۰
- ب/۴. الطلب والاراده ۶۱
- درس ۳: تحولات سیاسی - اجتماعی عصر امام خمینی رحمته ۶۵
۴. تحولات سیاسی - اجتماعی و زمانه امام ۶۵
- الف) جهان و تحولات مهم آن ۶۶
- ب) جهان اسلام و مسائل مهم آن ۶۷
- ج) ایران و تحولات مهم آن ۶۸
- ج/۱. دوره زوال قاجاریه و ظهور پهلوی (۱۲۸۸ - ۱۳۲۰) ۶۹
- ج/۲. دوره خلأ قدرت مرکزی و فرصت انقلابی (۱۳۲۰ - ۱۳۴۰) ۷۲
- ج/۳. آغاز دوره مرجعیت دینی و سیاسی امام خمینی (۱۳۴۰ - ۱۳۴۲) ۷۵
- ج/۴. زمینه های قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ ۷۸
- ج/۵. امام و لایحه کاپیتولاسیون ۸۱
- ج/۶. دوره تربیت نیروی انقلابی و تکوین اندیشه حکومت اسلامی ۸۲
- ج/۷. دوره انفجار مجدد روحیه انقلابی (۱۳۵۶ - ۱۳۵۷) ۸۵
- ج/۸. قیام ۱۹ دی قم و آغاز دوره اربعین ها و استمرار قیام ۸۶
- ج/۹. دوره هجرت امام به پاریس و شکاف در هیئت حاکمه شاه ۸۷
- ج/۱۰. دوره فرار شاه و بازگشت امام به کشور ۹۰

- ج/۱۱. دوره تأسیس حکومت جمهوری اسلامی ۹۰
ج/۱۲. امام و جریان‌های مخالف خط امام (دوره گذار) ۹۱
ج/۱۳. امام خمینی و دوره تثبیت انقلاب اسلامی ۹۳

فصل سوم: مبادی و مبانی اندیشه سیاسی امام خمینی رحمته

- درس ۴: مبانی معرفت‌شناسی، هستی‌شناسی، انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی ۱۰۳
مقدمه ۱۰۳
الف) مبانی نظری اندیشه سیاسی امام خمینی ۱۰۵
۱. مبانی معرفت‌شناسی و هستی‌شناسی ۱۰۵
۱/۱. مبانی معرفت‌شناسی ۱۰۵
۱/۲. مبانی هستی‌شناسی ۱۰۷
۲. مبانی انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی ۱۱۰
۲/۱. مبانی انسان‌شناسی ۱۱۰
۲/۲. مبانی جامعه‌شناسی ۱۱۳
درس ۵: مبانی کلامی، فقهی، عرفانی و اخلاقی ۱۲۵
۳. مبانی کلامی - فلسفی ۱۲۵
۴. مبانی فقهی - اصولی ۱۳۰
۵. مبانی عرفانی - اخلاقی ۱۳۴
ب) مبانی رفتاری و عملی اندیشه سیاسی امام خمینی ۱۳۶

فصل چهارم: دین و سیاست از منظر امام خمینی رحمته

- درس ۶: مفهوم سیاست و دین ۱۲۵
مقدمه ۱۲۵
بخش اول: تبیین مفاهیم بحث ۱۲۷
الف) ماهیت و مفهوم سیاست ۱۲۷
۱-۱. معنای واژه سیاست ۱۲۹
۱-۲. معنای اصطلاحی سیاست ۱۵۲
۱-۲-۱. قدرت (کسب یا حفظ قدرت) ۱۵۳
نقد و ارزیابی ۱۵۴

۱۵۵	۱-۲-۲. مطالعه دولت
۱۵۶	نقد و ارزیابی
۱۵۷	۱-۲-۳. مدیریت بحران معطوف به رفاه و امنیت
۱۵۸	نقد و ارزیابی
۱۵۸	۱-۲-۴. تدبیر (مدیریت) عادلانه معطوف به هدایت از مجرای ولایت
۱۶۳	۲. انواع سیاست در نگاه امام خمینی
۱۶۳	۳/۱. سیاست معطوف به سلطه و دیکتاتوری (شیطانی)
۱۶۴	۳/۲. سیاست معطوف به رفاه و نفسانی (حیوانی)
۱۶۵	۳/۳. سیاست معطوف به انسانی و الهی (اسلامی)
۱۶۵	۵. تعریف دیگر از سیاست
۱۶۶	۶. جمع‌بندی
۱۶۷	ب ماهیت و مفهوم
۱۷۳	درس ۷: بخش دوم: هم‌نشینی دین و سیاست
۱۷۳	الف) هم‌نشینی دین و سیاست در بُعد فقهی
۱۷۴	۱. درآمیختگی دین و سیاست
۱۷۷	۲. دلایل آمیختگی دین و سیاست و نفی سکولاریسم
۱۷۸	۲/۱. جامعیت قوانین اسلام
۱۷۹	۲/۲. سیره معصومین
۱۸۰	۲/۳. ضرورت و اهتمام اسلام به اجرای احکام
۱۸۱	ب) هم‌نشینی دین و سیاست در بُعد نهادی
۱۸۲	۱. رابطه دین و قانون حکومتی
۱۸۳	۲. رابطه دین و دولت
۱۸۳	۳. رابطه دین و حکومت
۱۸۴	۴. رابطه حوزه‌های دینی و سیاست
۱۸۵	۵. رابطه مسجد و سیاست
۱۸۶	د) علل توهّم تفکیک دین و سیاست
۱۸۶	۱. تلقی غلط از ماهیت سیاست

۱۸۷	۲. عامل استعمار و استعمارزده
۱۸۸	۳. ایجاد تفرقه بین عالم دینی و عالم سیاسی
۱۸۹	۴. تعریف و تفسیر غلط از مسائل عبادی
۱۹۰	۵. قداست‌زدایی از روحانیون متعهد و سیاسی
۱۹۲	۶. بد عمل کردن روحانیت در جامعه
۱۹۳	۷. ایجاد تعارض بین دنیا و آخرت
۱۹۴	۸. تلقی غلط از تهذیب نفس و اخلاق
۱۹۵	نتیجه‌گیری

فصل پنجم: نظریه ولایت فقیه و حکومت از منظر امام خمینی (ره)

۲۰۳	درس ۸: الف) مفهوم ولایت مطلقه فقیه
۲۰۳	۱. مقدمه
۲۰۴	۲. مفهوم لغوی ولایت
۲۰۶	۳. معنای اصطلاحی ولایت
۲۱۰	۴. اقسام ولایت و کاربردهای فقهی
۲۱۵	۵. مفهوم «اطلاق» در نظریه «ولایت مطلقه فقیه»
۲۲۱	۶. ارکان ولایت فقیه
۲۲۱	الف) جاعل ولایت
۲۲۲	ب) ولی
۲۲۲	ج) مولی علیه
۲۲۳	د) قلمرو ولایت
۲۲۹	درس ۹: ادله و پیشینه ولایت فقیه
۲۲۹	ب) دلایل نظریه ولایت فقیه
۲۲۹	۷-۱. ادله عقلی ولایت فقیه
۲۲۹	الف) اصل بداهت و ضرورت عقلی
۲۳۰	ب) ضرورت اجرای احکام اسلام
۲۳۰	۷-۲. ادله نقلی ولایت فقیه
۲۳۱	الف) مرسله صدوق (نصب عام فقها)

۲۳۳	ب) روایت علی بن حمزه بطائنی (حصون اسلام).....
۲۳۴	ج) موثقه سکونی (امانت‌داری پیامبران).....
۲۳۴	د) توقیع منسوب به امام زمان (عج) (مسئول مسائل اجتماعی).....
۲۳۵	ه) مقبوله عمر بن حنظله (نصب عام فقها).....
۲۳۶	و) صحیحہ قداح (وارثان ولایت عامه).....
۲۳۷	۸. شرایط ولایت سیاسی فقها.....
۲۳۸	۱ - ۸. فقاہت.....
۲۳۹	۲ - ۸. کفایت سیاسی (مدیریت).....
۲۴۰	۳ - ۸. عدالت.....
۲۴۰	۹. پیشینه تاریخی «ولایت فقیه».....
۲۴۱	۱ - ۹. نظریه «ولایت» در عصر حضور.....
۲۴۱	۲ - ۹. نظریه «ولایت فقیه» در عصر غیبت.....
۲۴۳	۳ - ۹. سیر تطور نظریه ولایت فقیه در عصر غیبت.....
۲۴۳	الف) عصر تقیه فقیه.....
۲۴۶	ب) عصر همکاری سیاسی فقیه.....
۲۴۷	ج) عصر نظارت سیاسی فقیه.....
۲۴۹	د) عصر ولایت سیاسی فقیه.....
۲۵۱	۱۰. نتیجه‌گیری.....
۲۵۷	درس ۱۰: ج) مبادی، اصول و ساختار حکومت ولایی.....
۲۵۷	مقدمه.....
۲۵۸	۱. مبادی و اصول حکومت ولایت فقهی.....
۲۵۸	الف) اصل اکملیت و جامعیت دین.....
۲۶۱	ب) اصل اجتهاد لازم.....
۲۶۵	ج) اصل لزوم حکومت.....
۲۶۶	د) اصل حفظ نظام.....
۲۶۷	ه) اصل مقدمه واجب.....
۲۶۸	و) قاعده لطف.....

۲۶۹	 (ز) اصل امامت و رهبری
۲۷۰	 ۲. ماهیت و شکل حکومت
۲۷۱	 ۳. کارویژه‌های حکومت
۲۷۳	 ۴. ارکان حکومت جمهوری اسلامی
۲۷۶	 ۵. ساختار حکومت جمهوری اسلامی
۲۷۷	 ۶. عناصر حکومت جمهوری اسلامی
۲۷۸	 ۶. عناصر حکومت جمهوری اسلامی
۲۷۸	 الف) حاکمیت الله و شریعت
۲۷۹	 ب) ولایت مطلقه فقیه
۲۸۰	 ج) مردم
۲۸۱	 د) تفکیک قوا
۲۸۲	 ه) قوه مقننه / دستگاه قانون‌گذاری
۲۸۴	 و) قوه قضائیه / دستگاه عدالت
۲۸۵	 ز) قوه مجریه / دستگاه حکومت
۲۸۶	 ۷. نتیجه

فصل ششم: مشروعیت و مشارکت از منظر امام خمینی رحمته الله علیه

۲۹۳	 درس ۱۱: مشروعیت سیاسی
۲۹۳	 ۱. طرح مسئله
۲۹۵	 ۲. روش و الگوی پژوهش
۲۹۸	 ۳. مشروعیت سیاسی حکومت
۲۹۸	 الف) مفهوم مشروعیت
۲۹۹	 ۱. مفهوم لغوی مشروعیت
۲۹۹	 ۲. مفهوم اصطلاحی مشروعیت
۳۰۲	 ب) مؤلفه‌ها و ارکان مشروعیت
۳۰۲	 ۱. منشأ مشروعیت
۳۰۳	 ۲. منابع مشروعیت
۳۰۳	 ۳. مشروعیت کارگزار

۳۰۴	۴. مشروعیت اطاعت
۳۰۴	۵. مبانی و ملاک مشروعیت
۳۰۶	ج) نظریه‌های مشروعیت
۳۰۶	۱. مشروعیت قانونی - عرفی (عقلانیت معطوف به هدف)
۳۰۷	۲. مشروعیت سنتی (سنن معطوف به رسوم اجتماعی)
۳۰۸	۳. مشروعیت کاریزمایی (جاذبه‌های معطوف به شخص فرمانروا)
۳۰۹	۴. مشروعیت طبیعی (حقانیت معطوف به خلقی)
۳۰۹	۵. مشروعیت تغلبی (حقانیت معطوف به زور و غلبه)
۳۱۰	۶. مشروعیت قانونی - الهی (عقلانیت معطوف به فقه سیاسی)
۳۱۷	درس ۱۲: ۲. مشارکت سیاسی مردم
۳۱۷	الف) مقدمه
۳۱۹	ب) مفهوم مشارکت سیاسی
۳۲۱	ج) مبادی و مبانی مشارکت سیاسی
۳۲۳	۱. مبانی کلامی
۳۲۳	۱/۱. توحید و خلافت انسان
۳۲۴	۱/۲. اصل اکملیت و جامعیت دین
۳۲۵	۱/۳. قاعده لطف
۳۲۵	۲. مبانی فقهی
۳۲۶	۲/۱. شورا
۳۲۷	۲/۲. امر به معروف و نهی از منکر
۳۲۹	۳. مبانی و سازکارهای ساختاری
۳۲۹	۳/۱. جامعه مدنی
۳۳۰	۳/۲. احزاب سیاسی
۳۳۳	۳/۳. تفکیک قوا
۳۳۳	۳/۴. نظام نمایندگی
۳۳۴	۴. مبانی فرهنگی و نگرشی
۳۳۴	۴/۱. عقلانیت

۳۳۵	۴/۲. انتقاد پذیری قدرت سیاسی
۳۳۵	۴/۳. اعتماد
۳۳۶	۵. مبنای عقلی و فطری
۳۳۳	درس ۱۳: ۵. متناقض‌نماهای مشارکت و مشروعیت
۳۴۳	مقدمه
۳۴۴	الف) جمهوریت و اسلامیت / هم‌نشینی روش و ارزش
۳۴۴	۱. شکل حکومت
۳۴۴	۲. شکل حکومت اسلامی
۳۴۶	۳. هم‌نشینی جمهوریت و اسلامیت
۳۴۶	ب) مقبولیت و مشروعیت / هم‌نشینی رای و شرع
۳۴۶	۱. نیاز حق‌بیت به مقبولیت
۳۴۹	۲. مبنای مشروعیت و مقبولیت
۳۵۰	۳. تقدم و تأخر حمایت و مقبولیت
۳۵۲	ج) حق و تکلیف / تعامل حقوق مایه‌وار و فرمانبردار
۳۵۲	۱. طرح بحث
۳۵۴	۲. مفهوم حق
۳۵۶	۳. مفهوم تکلیف
۳۵۷	۴. مبانی و منابع حق و تکلیف
۳۵۸	۵. نسبت حق و تکلیف
۳۶۰	د) انتخاب و انتصاب / هم‌نشینی رای و جعل
۳۶۱	۱. نظریه انتخاب
۳۶۲	تفسیر اول (وکالت انتخابی)
۳۶۲	۲. نظریه انتخابی - انتصابی
۳۶۳	۳. نظریه انتصاب
۳۶۵	۶. نتیجه‌گیری
۳۷۴	الف) نظریه انتخاب
۳۷۵	ج) نظریه انتصاب

فصل هفتم: سیاست خارجی و روابط بین‌الملل

درس ۱۴: مفهوم، اهداف و اصول سیاست خارجی.....	۳۷۹
۱. مقدمه.....	۳۷۹
۲. مفهوم‌شناسی.....	۳۸۱
۳. مبانی و منابع سیاست خارجی از منظر امام.....	۳۸۳
۴. اهداف سیاست خارجی از منظر امام.....	۳۸۴
الف) در سطح ملی.....	۳۸۴
ب) در سطح جهان اسلام و جهان سوم.....	۳۸۵
ج) در سطح جهانی.....	۳۸۶
۵. اصول و قواعد سیاست خارجی.....	۳۸۷
الف) وحدت امت اسلامی.....	۳۸۷
ضرورت و هدف وحدت.....	۳۸۸
نسبت وحدت اسلامی و وحدت ملی‌های اسلامی.....	۳۸۹
شاخصه‌ها و مبانی وحدت.....	۳۹۰
ب) قاعده نفی سیل.....	۳۹۴
مفهوم نفی سیل.....	۳۹۴
منبع تغذیه نفی سیل.....	۳۹۵
ابعاد نفی سیل.....	۳۹۵
بعد فرهنگی قاعده نفی سیل (استحمار).....	۳۹۵
بعد سیاسی قاعده نفی سیل (استثمار).....	۳۹۶
بعد اقتصادی نفی سیل (استثمار).....	۳۹۸
بعد نظامی نفی سیل.....	۳۹۹
مصادیق و نمودهای عملی نفی سیل.....	۳۹۹
ج) اصل دعوت (صدور ارزش‌های انقلاب).....	۴۰۰
د) اصل التزام به پیمانها و قراردادهای بین‌المللی.....	۴۰۲
ه) اصل توکلی و تبری.....	۴۰۳
و) اصل تألیف قلوب (دفاع از مستضعفین و مظلومین).....	۴۰۷
ز) نه شرقی نه غربی (عدم تعهد واقعی).....	۴۰۸

۴۱۱	۶ امام خمینی و چالش آرمان گرایی و واقع گرایی از منظر امام خمینی
۴۱۱	الف) شاخص های نظریه واقع گرایی
۴۱۲	ب) شاخص های نظریه آرمان گرایی
۴۱۳	ج) نظریه تلفیقی (آرمان گرایی واقع بینانه) امام خمینی
۴۱۴	۱. شاخص های نظریه آرمان گرایی واقع بینانه
۴۱۵	۲. آثار نظریه «آرمان گرایی واقع بینانه» در سیاست خارجی
۴۱۹	۷. نتیجه گیری
۴۳۱	فهرست منابع